

سەردانی جەھەپە وھەرەشەى سوپا!

09-09-2021

نووسەرەگان

ناوھندی لیکۆلینەوھى رووداو

كورتە : لە رۆژانی رابردوودا سەردانی وھفدیكى بالای پارتى گەلى كۆمارى (جەھەپە) وەك گەورەترین پارتى ئۆپۆزىسیۆنى توركيا بۆ ھەرىمى كوردستان، لەگەل ھەرەشەگانى فەرماندەى ھیزی وشكانى ئىران لەبارەى ھەبوونى ھیزە كوردیەگان لە خاكى ھەرىم، دوو رۆژەقى گرنگ بوون كە شایانى باسكردنەوھن. پالنەر و پاساوەگانى ئەو دووانە ھەرچۆنىك بن، لە شوپنیکدا بە یەك دەگەن؛ لە ئىران و توركيا، خواستى زیادکردنى نفوز و کاریگەرى لەم ناوچەىە زیادى کردووھ!

بەرابى

لە رۆژانى رابردوودا سەردانى وەفدىكى بالاي پارتى گەلى كۆمارى (جەھەپە) وەك گەورەترىن پارتى ئۆپۇزىسىۋنى توركيا بۇ ھەرىمى كوردستان، لەگەل ھەرەشەكانى فەرماندەى ھىزى وشكانى ئىران لەبارەى ھەبوونى ھىزە كوردىيەكان لە خاكى ھەرىم، دوو رۆژەشى گىرگ بوون كە شاپانى باسكردنەوہن. پالئەر و پاساۋەكانى ئەو دووانە ھەرچۇنىك بن، لە شۇنىكدا بە يەك دەگەن؛ لە ئىران و توركيا، خواستى زيادكردنى نفوز و كارىگەرى لەم ناۋچەپە زيادى كردوۋە!

سوپاي پاسداران بەدوای دەسكەوتى زياترە لەبارەى پرسى مانەوہى حىزبە كوردىيەكانى رۆژەئەت و، توركياش لە رىگاكانى نفوزى زياتر دەگەرپەت و، ئەمەش لە ئاستىكداپە كە تەنانت پارتى گەلى كۆمارىش وەك پىۋىستىيەك تەماشاي دەكات. ھەرىك لەو رووداوانە پالئەرو پاساۋى سىياسەتى ئىۋخۇبى و دەرەكى دىكەيشيان ھەپە، بەلام لە ئاستىكى گشتىدا، ئەو گومانەى كە لەسەر داھاتوۋى سىياسەتى ئەمريكا لە عىراق، بە تايبەتى لەدوای رووداۋەكانى ئەفغانستان دروستبوۋە، وەكو كاتاليزۆرى خواستى ئەوھىزانە دەورى بىنيوہ.

سەردانەكەى جەھەپە

كەمال كىچدارئوغلۇ سەرۋكى پارتى گەلى كۆمارى وەفدىكى ناردە ھەرىم تا لەسەر "كراۋە ھىشتنەوہى دەرگاكانى دىالۇگ و بىرۋەكەى رىكخراۋى ئاشتى و ھاوكارى رۆژەئەت نىۋەپراست" [1] لەگەل رايەدارانى ھەرىمى كوردستان گىتوگۇ بكن. راستىيەكەى زياتر لە كراۋە ھىشتنەوہى دەرگاكانى دىالۇگ، دەتوانىن بىژىن ئەمە يەكەمجارە بە ئاشكرا ئەو دەرگابە دەكرىتەوہ كە پىدەچىت پاساۋى گىرنگى ناۋخۇبى ھەبىت.

جەھەپە لە تەمموزى 2021دا رايگەياند كە "مىزى رۆژەئەت"ى بۇ بەرپوۋەبردنى كاروبارى 24 پارىزگاي باشوور و باشوورى رۆژەئەتەى توركيا دامەزراندوۋە ھەتا بتوانى رىژەى دەنگەكانى لەو ناۋچانە زياتر بكات. [2] ئەو مىزى رۆژەئەتەش لەژىر دەستى ئوغوز كانان سالىجى جىگرى سەرۋكى جەھەپە بۇ كاروبارى رىكخستنداپە كە سەرۋكايەتى وەفدى حىزبەكەى بۇ ھەرىمى كوردستان كرد. ئەمەش ئەو گومانەى لاي ئەيارانى جەھەپە زياتر كردوۋە كە نەكا ئامانجىكى سەردانەكەى بۇ ھەرىم بۇ راكىشانى زياتر سۆزى كوردەكان بە تايبەت ئەو كوردە دىندارانە بىت كە پىشتەر دەنگدەرى ئاكارىتى بوون و لاي بەشكىيان بارزانى ھىمايەكى گىرنگە. راستىيەكەى، ھەرچەن نەرمىيەك لە گوتەى بەرپىرسانى جەھەپە سەبارەت بە پرسى كورد لە ناۋچەكە بە دى دەكرىت، بەلام ھىشتا ديارنىيە كە ئەوان كە بە چ پرۆژەپەكەوہ دەيانەوئ ئەو پرسە چارەسەربكەن. باسكردنى پرسى كورد لە چوارچىۋەى باسەكانى پەيوەست بە ماف و ئازادىيە كەسىيەكان، ھاۋپەيمانىيەكەى لەگەل ئى پارتى كە پارتىكى نەتەوگەراپە و ئاراستەى دەنگەكانى بەرەو زيادبوونە، ئەو پرسىيارە بە زىندوۋى دەھىلئەتەوہ و بەرپىرسانى جەھەپەش لەپى حەوالەكردنى پرسى كورد بۇ پەرلەمانى داھاتوۋ، دەيانەوۋى جارى خۇيان لەوہ بدزەنەوہ كە چارەسەرەكەى دلىان بۇ پرسى كورد كامەپە. ئا لەبەر ئەوہش، رەنگە ئەو گومانە زياتر لە راستى نىك بىت كە راكىشانى سۆزى كورد، بەكىك لە ئامانجەكانى ئەم سەردانە بىت.

جەھەپە ھۆكارىكى دىكەى سەردانەكەى وەك باسكردنى بىرۋەكەى رىكخراۋى ئاشتى و ھاوكارى رۆژەئەتەى نىۋەپراست باسكردوۋە. بە گوتەى ھەندىك لە بەرپىرسانى جەھەپە ئەم رىكخراۋە بۇ ھاوكارى ئەمنى نىيە و، بۇ ئەوہپە كە بەرپى ئابوورى و دىالۇگەوہ لە مەملەنىكانى ئەم ناۋچە كەمىكرىتەوہ. سەرەتاش واپان داناوہ كە ئەم رىكخراۋە عىراق و توركيا و ئىران و سوورىا بگرىتەوہو، دواترىش ھىزى دىكەى ناۋچەى و نىۋدەولەتىشى وەكوو چاودىر بۇ زيادبكرىت.. ئويناال چەقىك ئويز ئەندامى وەفدەكەى جەھەپە بۇ ھەرىمى كوردستان كە ئىستا راۋىزكارى سەرۋكى حىزبەكەپە بۇ كاروبارى سىياسەتى دەرەوہ، پىشتەر بالىۋزى توركيا بووہ لە بەغدا، باكۆ و لەندەن، سالى 2006 لە ھەولكى تىرۋركرانىش لە بەغدا قوتارى بوو. بۇبە ئاشناى بنەماكانى سىياسەتى دەولەتەكەبەتى لە رۆژەئەتەى نىۋەپراست. بىرۋەكەى ئەم رىكخراۋى ئاشتى و ھاوكارىيەكەش ئەگەر وەك جەھەپە دەپەوئ سەربگرىت زياتر بىرخەرەوہى ھەولەكانى مستەفا كەمال ئاتاتوركە بۇ سەرخستنى پەيمانى سەعدئاباد. بۇ زۆرىك لە كوردەكان بىرۋەكەى ھاوكارى ناۋچەى، بىرخەرەوہى پەيمانەكانى وەك پەيمانى بەغدا و سەعدئابادە كە بەشكىكى ئامانجەكەپان دژايەتى كورد بوو.

ھەلبەت باسكردنى بىرۋەكەى رىكخراۋىكى وا لەگەل ھەرىمى كوردستان، واتاى ئەوہپە كە جەھەپە دان بە ئەكتەرىكى كوردىدا دەنىت،

ھەرچەندە كە دەولەتتىكى سەربەخۇشى نىيە، بەلام ئەمە قەسە ئىستايەتى كە دەسلەپتىكى بە دەست نىيە. گرنگ ئەوئەيە كە ئايا وەختى بۇ دەسلەپتە وەكۆ دەولەت كارى بۇ ئەو بىرۆكەيە كەرد، ھەمان بۇچوونى دەمىنىت يان نا؟ ئەوئەش ھىشتا ناروونە.

ھەرئەشەكانى سوپاي پاسداران

مەھمەد پاكپوور فەرماندەي ھىزى وشكانى ئىران لەبارەي ھىزەكانى رۇژھەلات لە ھەرئەي كوردستان رايگە ياندووە كە نابى رىگا بدريت "بىكە و بارەگايان ھەبى و بىن و بچن" و جەختىشى كوردتەووە كە ھەرچۆرە خاڧىوونىڭ لەو ھۇشدارىيەي كە بە عىراق و ھەرئەي كوردستانيان داو، وەك "پىچەوانەي پەيوەندى باشى دوولايەنە" تەماشە دەكەن. ھەرئەھە باسى "ئەگەرى وەئامدانەو" ىشى كوردە. [3]

ھەئەت ئەوچۆرە لىدوانانە تازە نىن و گەلىكجبار باسيان كراو. لەوانەيە ھىزەكانى توركيا بۇسەر پەكەكە و ھەئوئىستى عىراقىش، بە تايبەت گوتەكانى وەزىرى بەرگى عىراق لە كۆرپەندى رافىدەين كە ناراستەووخۇ جۆرىڭ رەوايى بە ئۆپەراسىيۆنەكانى توركيا لە ھەرئەي كوردستان دا، پالئەرىكى گوتەكانى ئەو فەرماندەيەي ئىران بن. بەلام لەووە گرنگەر ئەوئەيە كە، دۇخى ئەفغانستان لەلايەك ئىرانى ھاندووە تازىاتر بىر داھاتووى نفوز و كاريگەرىي خۇي لە عىراق بكاتەووە و دەستى پىو بەرگىت و لەلايەكى دىكەش، دەپەوچ كەلك لە دۇخى ئىستاي عىراق و دىالۆگى واشنتن- بەغدا بگىرت بۇئەوئەي لە پرسى مانەوئەي حىزبە كوردىيەكانى رۇژھەلات لە ھەرئەي كوردستان ئىمتيازىڭ وەربگىت.

وەكچۆن بەكەم كىشانەوئەي ئەمريكا لە عىراق رىي بۇ ئەووە خۇشكرد كە لە 2016دا كۆتايى بە نىكەي 35 سالى مانەوئەي موچاھىدىنى خەلق لە عىراق بىت، واديارە تاران بە تەمايە ھاوكات لەكەل گەپەكانى دىالۆگە ستراتىژىيەكانى بەغدا و واشنتندا، رىگەپەك بۇ كاريگەردانان لەسەر پرسى مانەوئەي ئۆپۆزىسيۆنى كوردى رۇژھەلات لە ھەرئەي كوردستانىش بدۆزىتەووە.

ئىران لە سالى رابردوودا چەند جارىڭ ھىزىشى كوردووەتە بىكەي بارەگاي حىزبەكانى رۇژھەلات لە نىك سىنور و لە دوورى سىنور. ھەرئەك چۆن لە سەرەتاكاندا ھىزىشى موئەكى دەكرانە سەر بىكەي ئەشەرەف كە بىر كەمتر لە 100 كم دوورى سىنورەكانى ئىران بو، ھەتا دواجارىش كەمپە بۇ ئەلبانىا كۆپزرايەووە.

بە ئەگەرى زۆر، بەشىكى بەرچاوى ئەو پەرلەمانتارانەي كە لە گروپەكانى نىك لە ئىرانەووە دەبنە ئەندامى پەرلەمانى داھاتووى عىراق، كەسانىكى نىك لە گروپە چەكدارىيەكان دەبن و ئەمەش وادەكات كە ھەستناكى حكومەت و پەرلەمانى داھاتوو بەو پرسە ئەمىنيانەي كە جىي بايەخى ئىران زياتر بن.

خۇي پىشتىرىش عادل عەبدولمەھدى لە كارنامەي كابينەكەيدا بەئىنى ئەوئەي دابوو كە چارەپەك بۇ پرسى مانەوئەي ھىزە چەكدارىيەكان لە عىراق بدۆزىتەووە. بۇيە دوور نىيە لەكەل حكومەت و پەرلەمانى داھاتوودا بەھۆي گوشارەكانى ئىرانەووە، جارىكى دىكە ئەو پرسە بىكەوئەووە رۇژەف.

كۆتايى

ئەمريكا ھىشتا ھىزە گەورەكەي جىھانە، بۇيە ھەرچۆرە سىياسەت و جۆلەپەكى كاريگەرى لەسەر زۆرىڭ لە وئاتانى دىكەي دىنا دادەنىت. ئەو دىمەنە ناروونەي كە بەھۆي رووداوەكانى 2019 لە سووریا و دوانرىش لە 2021ى ئەفغانستان، سەبارەت بە ئەمريكا لە عىراق دروستبو، كاريگەرى لەسەر ناوخۇي عىراقىش داناووە خواستى دەولەتانى ناوچەيشى بۇ زىادكردى نفوز و كاريگەرى لە عىراق زىادكردووە. ئەمەش ئەو خالەپە كە سەردانەكەي جەھەپە و لىدوانى فەرماندەكەي سوپاي پاسداران تىيدا بە پەك دەگەن.

سەردانەكەي جەھەپە چى بۇ دەنگ بى و چى بۇ رەنگ و پەيوەندى، بايەخدارە. لەكەل ئەوئەي كە ھىشتا ئەو حىزبە، پرۆژەپەكى روونى بۇ پرسى كوردى پى نىيە، زىادكردى كەئالەكانى پەيوەندى ھەرئەم لەكەل توركيا بايەخدارە تا تەنيا بە ئاكارىيەووە سىنوردار نەبن. ھەرچەند دواجار سەردانەكەي جەھەپە لە قازانجى ئەردۇغانىشدايە كە ئىستا بەھۆي مەھەپەي ھاوبەشى لە ھاوبەيمانىي جەھور، تواناي كرانەوئەيەكى ئەوتۇي بەرووى كوردەكاندا نىيە كە لە ھەلبۇاردى رابردوودا ھۆكارىكى شكستەكانى بوون، بە تايبەت لە شوئىنىكى وەكۆ ئىستانبول.

ھاتنى وەفدەكەي جەھەپە بۇ ھەولزى دەمى گەورەترىن پارتى بەرھەلەستكار بۇ دژايەتىكردى ھەرچۆرە تاكتىكىكى ھەلبۇاردىي ئەردۇغان دەگرىت كە لەوانەيە لە داھاتوودا بۇ راکىشانەوئەي سۆزى كوردەكان بىگرىتەبەر.

لىدوانى فەرماندەكەي سوپاي پاسدارانىش زياتر بۇ كەلكوەرگرتە لەو دۇخى كە عىراق پىيدا دەروات. حىزبەكانى رۇژھەلاتى كوردستان

له سالى 1995 وه شهريكى ئوتتويان بهرامبهر ئيران نهكردووه و به پيى پرتوكولى ژماره 1 ى ريكههوتننامهى جنيف، پاراستنى ئهوانهى كه بههر هوكاريك ئيدى شهري ناكهن، كاريكى پويست و رهوايه. لهلايهكى ديكهوه، ئهگهري هيرشيكى بهرفراوانى سوپا بو سهر بنكه و بارهگاي حيزبه كوردويهكان دهتوانيت پليتهى نارهازى نيوخويى كورديش له ئيران داگيرسينيت و، ئهمهش دواى شتيكه كه ئيران لانيكهه لهم وهختانهدا به تهماى بيت. به تاييهت كه بههوى دوى خراپى ئابوورى و رووداوهكانى خوزستانيشهوه نارهازى خهلك له ئاستيكى بهرزدايه. ههلبهت ئهگه زوره كه هاوشيوه سالى رابردوو گوشارى سياسى و سهربازى بهردهوام بيت تا لهو دوسيهه دا ئيمتيازىكى زياتر وهريگرېت.

<https://www.chp.org.tr/haberler/chp-heyeti-erbilde> - [1]

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57758499> - [2]

- [3]

<https://www.dw.com/fa-ir/%D9%87%D8%B4%D8%AF%D8%A7%D8%B1-%D9%81%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86%D8%AF%D9%87-%D9%86%DB%8C%D8%B1%D9%88%DB%8C-%D8%B2%D9%85%DB%8C%D9%86%DB%8C-%D8%B3%D9%BE%D8%A7%D9%87-%D9%BE%D8%A7%D8%B3%D8%AF%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%87-%D8%A7%D9%82%D9%84%DB%8C%D9%85-%DA%A9%D8%B1%D8%AF%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D9%82/fa-59099537>